

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування

Навчально-науковий інститут агроекології та землеустрою
Кафедра екології, технології захисту навколишнього
середовища та лісового господарства

05-02-500М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних завдань та самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«Засади сталого розвитку суспільства»

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Водні біоресурси та
аквакультура» спеціальності 207 «Водні біоресурси та
аквакультура» денної та заочної форми навчання

Рекомендовано
науково-методичною радою
з якості ННІАЗ
Протокол № 12 від 04.02.2025 р.

Рівне – 2025

Методичні вказівки до практичних завдань та самостійної роботи з навчальної дисципліни **«Засади сталого розвитку суспільства»** для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Водні біоресурси та аквакультура» спеціальності 207 «Водні біоресурси та аквакультура» денної та заочної форми навчання. [Електронне видання] / Клименко М. О., Клименко Л. В., Брежицька О. А. – Рівне : НУВГП, 2025. – 28 с.

Укладачі:

Клименко М. О., професор, д.с.-г.н., завідувач кафедри екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства;

Клименко Л. В., к.с.-г.н., доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи;

Брежицька О. А., к.с.-г.н., доцент кафедри екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства.

Відповідальний за випуск: Клименко М. О., професор, д.с.-г.н., завідувач кафедри екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства.

Керівник групи забезпечення спеціальності 207 «Водні біоресурси та аквакультура»

Петрук А. М.

© М. О. Клименко,
Л. В. Клименко,
О. А. Брежицька 2025
© Національний університет
водного господарства та
природокористування, 2025

Зміст

	Вступ	4
1.	Практична робота 1. Аналіз основних документів, які існують із сталого розвитку	5
2.	Практична робота 2. Аналіз найголовніших загроз для розвитку людства, що спричинили появу та впровадження принципів сталого розвитку суспільства	7
3.	Практична робота 3.Розроблення Положення та створення робочої групи з розробки стратегічного плану розвитку міста (села, селища, ОТГ)	9
4.	Практична робота 4.Проведення опитування зацікавлених сторін для визначення основних проблем, які існують в громаді	14
5.	Практична робота 5.Проведення SWOT-аналізу	16
6.	Практична робота 6.Визначення стратегічних і операційних цілей сталого розвитку громад	22
7.	Практична робота 7.Визначення завдань сталого розвитку громад	23
8.	Питання для самостійного опрацювання	26
9.	Рекомендована література	28

Вступ

Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Засади сталого розвитку» спрямовані на отримання знань, вмінь та практичних навичок щодо:

- усвідомлення актуальності проблеми та ідей сталого розвитку суспільства;

- розуміння ролі ООН у визначенні засад сталого розвитку;

- опанування сутності економічного зростання і сталого розвитку;

- здатності аналізувати і оцінювати соціо-економіко-екологічний розвиток України;

- здатності усвідомлювати національні особливості переходу України на шлях сталого розвитку;

- базові знання із соціальної мобілізації для збалансованого місцевого розвитку.

Міждисциплінарні зв'язки: у системі підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності 207 «Водні біоресурси та аквакультура» освітня компонента «Засади сталого розвитку суспільства» є складовою фахової частини навчального плану, яка присвячена вивченню сутності, актуальності, причин та передумови сталого розвитку, ролі ООН у вирішенні глобальних проблем людства та розробки Плану виконання рішень, значення сталого розвитку для економічного зростання, впровадження принципів сталого розвитку в Україні, можливості використання інструменту соціальної мобілізації для місцевого розвитку.

ПРАКТИЧНА РОБОТА 1.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ДОКУМЕНТІВ, ЯКІ ІСНУЮТЬ ІЗ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

***Мета роботи:** ознайомитися з основними нормативними документами забезпечення сталого розвитку суспільства*

Основні положення.

На рівні ООН була створена спеціальна комісія на чолі з Гру Харлем Брундтланд, яка представила **Звіт "Наше спільне майбутнє"** у 1987 р. Там вперше було сформульовано визначення сталого розвитку (англ. - sustainable development). Він передбачає забезпечення високого рівня життя для нинішнього та наступних поколінь. Загальноприйнятим вважається твердження про те, що сталий розвиток охоплює, як мінімум, дві важливі ідеї:

Цей розвиток передбачає вирішення економічних, соціальних та екологічних проблем. Розвиток буде сталим тільки тоді, коли буде досягнута рівновага між різними факторами, що зумовлюють загальний рівень життя.

Сформульована у цьому Звіті ідея сталого розвитку була покладена в основу світової програма дій "Порядок денний на XXI століття", прийнятої у Ріо-де-Жанейро в 1992 році представниками 179 країн світу.

Концепція сталого розвитку – ґрунтується на принципах: сталості процесів розвитку, гармонійності розвитку людини, соціальної справедливості.

Згідно з принципом сталості передбачається формування такого типу суспільного і економічного розвитку, що базується на ідеї узгодження темпів економічного та соціального розвитку з можливостями природних систем забезпечувати ці темпи мінеральними та біологічними ресурсами, - з одного боку, та межами здатності біосфери до асиміляції забруднень та інших негативних впливів господарської діяльності - з іншого.

Ідеї сталого розвитку в Україні набули поширення лише на рівні суспільної самоорганізації населення і професійних спільнот. Зокрема, вони активно досліджуються в наукових

зкладах України, в тому числі в тих, які належать до громадського сектора, вивчаються в освітніх установах. Окремі підприємства малого і середнього бізнесу впроваджують ресурсозберігаючі та ресурсо-замінні технології. Десятки міст України розробили і прийняли власні концепції чи програми сталого розвитку, приєдналися до **Ольборгської хартії** (1994) "Міста Європи на шляху до сталого розвитку".

"Програма сприяння сталому розвитку в Україні", є міжнародним проектом, започаткованим в нашій країні наприкінці 1999 року за ініціативи Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй та Агенції США з міжнародного розвитку і є логічним продовженням здійснюваного упродовж 1996-98 рр. Проекту екологічної політики та технології фінансованого АМР США.

Програма має на меті інтегрування екологічного мислення в розвиток економіки країни, пропаганду та поширення ідей та основних положень сталого розвитку суспільства.

Завдання практичної роботи:

1. Встановити основні документи, які забезпечують розробку та впровадження сталого розвитку громад.
2. Проаналізувати ключові позиції сталого розвитку суспільства зазначені в документах.
3. Обговорити в групі основну мету та завдання документів для впровадження сталого розвитку громад.
4. Зробити висновки.

Питання для контролю знань:

1. Назвіть хронологію подій на шляху до сталого розвитку територій.
2. Які документи є загально відомими для впровадження засад сталого розвитку суспільства?
3. Які принципи покладено в основу документів?

ПРАКТИЧНА РОБОТА 2.

АНАЛІЗ НАЙГОЛОВНІШИХ ЗАГРОЗ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЛЮДСТВА, ЩО СПРИЧИНИЛИ ПОЯВУ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Мета роботи: встановити основні загрози для розвитку людства які покладено в основу впровадження принципів сталого розвитку суспільства

Основні положення.

Будь-яка система існує (функціонує) у середовищі, що її оточує. У реальній дійсності немає абсолютно ізольованих або відокремлених систем. Середовище завжди впливає на внутрішній стан системи. Цей вплив відбувається за допомогою відповідних факторів.

Вплив факторів зовнішнього середовища на систему характеризують вхідними (екзогенними) величинами, а елементи системи, на які відбувається вплив, називають входами системи. У свою чергу система не може бути нейтральною до зовнішнього середовища. Її вплив на зовнішнє середовище характеризується значенням вихідних (ендогенних) величин. Наприклад, будь-який виробничий процес можна розглядати як економічну систему, елементами якої є люди, техніка, технології, інформація тощо. Вхідними величинами такої системи є енергія, сировина і матеріали, попит на продукцію, а вихідними – готова продукція і різні послуги.

Усі існуючі підсистеми підпорядковуються певним принципам, до яких відносяться:

1. **Принцип цілісності** полягає у тому, що не можна звести властивості системи до суми властивостей її складових елементів, а з властивостей останніх не випливають властивості системи. Властивості і відношення кожного елемента системи залежать від його місця і функцій. Отже система повинна розглядатись тільки як щось єдине ціле.

2. **Принцип структурності** означає, що будь-яку систему можна охарактеризувати на основі існуючих зв'язків і відношень між її елементами, тобто на основі її структури. Поведінка системи обумовлюється поведінкою її окремих елементів і властивостями її структури.

3. **Принцип взаємозалежності** системи і середовища полягає у тому, що система формує і проявляє свої властивості в процесі її взаємодії із середовищем, в якому функціонує дана система і у взаємовідносинах з котрим система відображає свою цілісність.

4. **Принцип ієрархічності** полягає у тому, що будь-яка система може бути елементом системи більш високого порядку, у той час як її елементи можуть бути системами більш низького порядку.

5. **Принцип множинності опису системи** означає, що через принципову складність кожної системи її адекватне пізнання вимагає побудови значної кількості різних моделей, кожна з яких описує чи відображає лише певний аспект системи.

Варто пам'ятати, що будь-яке системне уявлення про досліджуваний об'єкт завжди є відносним. Зміна мети і способу дослідження можуть зумовити й інший поділ цього об'єкта на конкретні одиниці аналізу, що будуть виступати як структурні елементи системи.

Завдання практичної роботи:

1. Встановити основні сучасні загрози розвитку людства.
2. Проаналізувати причини виникнення загроз.
3. Провести обговорення щодо існуючих принципів сталого розвитку суспільства, їх роль у досягненні сталості.
4. Зробити висновки.

Питання для контролю знань:

1. Що таке система та системний підхід?
2. Охарактеризуйте основні принципи сталого розвитку.

ПРАКТИЧНА РОБОТА 3.

РОЗРОБЛЕННЯ ПОЛОЖЕННЯ ТА СТВОРЕННЯ РОБОЧОЇ ГРУПИ З РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУ РОЗВИТКУ МІСТА (СЕЛА, СЕЛИЩА, ОТГ)

Мета роботи: проаналізувати положення та створити робочу групу з розробки стратегічного плану розвитку міста (села, селища, ОТГ).

Основні положення.

Початок реалізації екологічних програм у кожній територіальній громаді може позначитись проведенням офіційної презентації. На цьому етапі відбувається формування групи зацікавлених осіб, які робитимуть перші кроки у напрямку формування громади як активної спільноти.

Ініціативна група. У процесі створення ініціативної групи дуже важливо, щоб до неї увійшли люди, до слова яких прислухаються у громаді. Зовсім не обов'язково, щоб вони посідали важливі пости чи мали високі звання. При розробці стратегій сталого розвитку у великих містах, міський голова зовсім не обов'язково повинен особисто брати участь в роботі групи зацікавлених сторін. Швидше за все, він і не буде мати такої можливості через завантаженість іншими справами, однак таку участь можна лише привітати. У великих містах є достатньо спеціалістів і керівників різного рівня для такої роботи. У малих містах і населених пунктах для того, щоб план був успішним, участь мера міста на ключових етапах обов'язкова, а у селах без сільського голови взагалі неможливо щось зробити, оскільки він досить часто є єдиною рушійною силою. Зважте на те, що ініціативна група, зазвичай, стає тим кістяком, на якому потім формується група зацікавлених сторін, тому і бажано, щоб активні представники різних секторів увійшли до неї відразу. Надалі вони самостійно ініціюватимуть активність у своїх секторах, тому що виявляються «змотивованими» від початку.

Група зацікавлених сторін (ГЗС) та робоча група з розробки стратегії сталого розвитку . На базі ініціативної групи

необхідно створити попередній склад ГЗС: найкращий варіант 10—15 осіб. Саме вони і є робочою групою розробки стратегічного плану населеного пункту. Потім група буде остаточно сформована, а склад її розширений під час, або одразу після проведення зборів громадськості. Важливим питанням є визначення дня тижня й годин засідання ГЗС. Це питання мають вирішувати самі члени ГЗС.

Після того як проведено всю необхідну підготовчу роботу і створено ГЗС, вона розпочинає розробку стратегічного плану з оцінки стану навколишнього середовища на території конкретної громади.

Під час реалізації таких проектів слід практикувати проведення відкритих засідань робочих комітетів (ГЗС). В ході цих засідань, широкій громадськості представляти звіти про екологічний стан громад, результати проведеної комітетами роботи, надруковані „Інформаційні звіти”.

Функції робочої групи в процесі діяльності:

- визначає напрями та пріоритети своєї роботи;
- залучає до роботи галузевих фахівців та спеціалістів із питань, що обговорюються;
- проводить економічні дослідження та фінансово-технічний аналіз;
- організовує та проводить соціологічне дослідження (опитування, анкетування), тематичні фокус-групи з метою вивчення громадської думки мешканців територіальної громади – для подальшого включення результатів до Стратегії;
- визначає проблеми та потенціали соціального та економічного розвитку громади, порівняльні переваги громади, виклики та ризики;
- формулює ймовірні сценарії розвитку територіальної громади;
- розробляє проєкт стратегічного бачення Стратегії Сновської міської територіальної громади на 2024–2027 роки;

- проводить аналіз сильних та слабких сторін, можливостей та загроз у розвитку громади;
- визначає пріоритетні напрямки економічного та соціального розвитку;
- розробляє структуру цілей та завдань (план дій) реалізації Стратегії;
- визначає показники (індикатори) продуктів та результатів реалізації Стратегії, розробляє систему впровадження та моніторингу оцінки та реалізації Стратегії, актуалізації її змісту;
- аналізує узгодженість між Стратегією розвитку громади та іншими стратегічними документами;
- розробляє проєкт Плану заходів із реалізації Стратегії, зокрема, організовує проведення, обробку та відбір проєктних ідей для каталогу технічних завдань;
- забезпечує здійснення процедури стратегічної екологічної оцінки проєкту Стратегії та Плану заходів із її реалізації;
- організовує роботу з засобами масової інформації та новими медіа;
- за необхідності – формує склади робочих комісій за стратегічними напрямками розвитку громади та організовує їх роботу;
- подає проєкт Стратегії на розгляд сесії Сновської міської ради для подальшого затвердження.

Повноваження та правові гарантії діяльності робочої групи.

1. Організація роботи робочої групи покладається на голову робочої групи та його заступника.
2. Голова скликає та веде засідання групи, дає доручення членам групи, представляє групу у відносинах з іншими органами, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями.
3. Організовує роботу з реалізації висновків та рекомендацій робочої групи.

4. У разі відсутності голови групи або неможливості ним виконувати своїх повноважень, головні його функції здійснює заступник голови робочої групи.
5. Засідання робочої групи є правовим, якщо в роботі бере участь не менш як половина від загального складу групи.
6. За результатами розгляду та вивчення питань робоча група готує висновки й рекомендації. Вони приймаються за взаємною згодою (консенсусом) членів робочої групи, які беруть участь у засіданні, та підписуються головою робочої групи, а у разі його відсутності – заступником голови робочої групи.
7. Протокол засідань робочої групи підписується головою та секретарем групи.

8. Робоча група має право:

- отримувати інформацію, необхідну для розробки Стратегії, в організаціях, установах міста, незалежно від їх відомчого підпорядкування, форми власності та господарювання;
- проводити опитування громадян чи проводити іншу діяльність для вивчення громадської думки щодо Стратегії;
- проводити роз'яснювальну роботу серед громадян із питань розробки та втілення Стратегії та значення її необхідності;
- вносити виконкому міської ради пропозиції щодо розгляду питань, які необхідно вирішити з метою покращення соціально-економічної ситуації в населених пунктах громади в межах розробки і втілення Стратегії;
- брати участь у підготовці та проведенні громадських слухань щодо проєкту Стратегії розвитку громади та плану заходів із її реалізації;
- розробляти та узгоджувати проєкти договорів, пов'язаних з розробкою Стратегії.
- залучати до участі у своїй роботі представників підприємств, установ, організацій (за згодою їх

керівників), а також незалежних експертів, депутатів районної та обласної ради (за згодою), організувати проведення конференцій, семінарів, нарад та інших заходів;

- утворювати в разі потреби тимчасові робочі групи для забезпечення виконання покладених на неї завдань.

1. **Обов'язки та відповідальність робочої групи.**
2. Члени робочої групи виконують доручення голови групи в межах завдань робочої групи.
3. Члени робочої групи несуть особисту відповідальність за достовірне та своєчасне опрацювання отриманих інформаційних та розрахункових документів і матеріалів, що стосуються виконання завдань із розробки Стратегії та Плану заходів із її реалізації.

Завдання практичної роботи:

1. Встановити та ознайомитися з основними документами, які регламентують формування робочих груп з розробки стратегічного плану розвитку населеного пункту.
2. Виділити ключові положення щодо формування робочих груп.
3. Обрати населений пункт для дослідження.
4. Запропонувати групу зацікавлених сторін та робочу групу для розробки стратегічного плану розвитку міста (села, селища, ОТГ).
5. Зробити висновки.

Питання для контролю знань:

1. Що таке ініціативна група та робоча група розробки стратегічного плану розвитку?
2. Якими принципами керуються при виборі робочої групи?
3. Хто повинен входити до складу робочої групи?

ПРАКТИЧНА РОБОТА 4.

ПРОВЕДЕННЯ ОПИТУВАННЯ ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРІН ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ПРОБЛЕМ, ЯКІ ІСНУЮТЬ В ГРОМАДІ

Мета роботи: навчитися розробляти анкети для опитування громадськості щодо сталого розвитку суспільства.

Основні положення.

Анкетування (від фр. enquete) — метод отримання інформації шляхом письмових відповідей респондентів на систему стандартизованих запитань попередньо підготовлених бланків — анкет. Анкетування належить до групи методів, яка в соціології, педагогіці і психології має назву «опитування». У цю групу, крім анкетування, ще входять інтерв'ю і бесіда.

Види анкетування різноманітні і групуються відповідно до певних ознак.

1. За повнотою охоплення:
 - суцільне (передбачає опитування всієї сукупності досліджуваних осіб);
 - вибіркове (опитується лише вибіркова частина сукупності респондентів).
2. За способом спілкування дослідника з респондентами:
 - особисте (передбачає безпосередній контакт дослідника з респондентом. Цей спосіб має дві значні переваги, по-перше, гарантує повернення анкет і, по-друге, дозволяє контролювати правильність їх заповнення);
 - заочне (респонденти відповідають на запитання анкети при відсутності дослідника).
3. За кількістю респондентів:
 - групове (передбачає опитування одночасно декількох людей);
 - масове (опитування значної кількості респондентів);
 - індивідуальне (опитування проводиться по черзі).
4. За способом передачі анкет респондентам:

поштове (анкети розсилаються респондентам і повертаються досліднику поштою. Переваги: простота розповсюдження; можливість отримання значної вибірки; можливість залучити до числа респондентів осіб, які знаходяться територіально далеко. Недоліки: низький відсоток повернення анкет);

роздаткове (передбачає особисте вручення анкети респонденту).

5. За відкритістю респондентів:

легальне (зазначається особа респондента);

анонімне (опитування проводиться інкогніто).

Анкетування – метод масового збору матеріалу за допомогою спеціально розроблених опитувальників, що називаються анкетами. Це різновид опитування, який передбачає заповнення респондентом власноруч спеціального бланку із запитаннями анкети, яка також містить інформацію соціально-демографічного характеру про респондента. Види опитування: анкетування та інтерв'ювання. Вступна частина анкети відіграє значну роль в результативності та інформативності опитування має сформулювати загальне позитивне ставлення респондента до процедури анкетування, його психічний настрій, серйозність та добросовісність. Основна частина анкети – це найбільш інформативна частина анкети для дослідника, надає змістовну інформацію, яка потім аналізується та інтерпретується, виступає основою для формулювання дослідником (аналітиком, експертом) тих чи інших висновків і рекомендацій. “Паспорт” - структурна частина анкети, яка містить питання щодо професії, освіти, віку, статі, соціального походження, сімейного стану, місця проживання тощо. Структура анкети: вступна, основна частина та “паспорт”. Шкалювання – присвоєння балів або інших цифрових показників досліджуваним характеристикам. Шкалювання допомагає визначити вищу та нижчу ступені досліджуваного явища, дає можливість виявити інтенсивність явищ і процесів, дозволяє чисельно віддзеркалити якісні дані за допомогою ступенів шкали.

Завдання практичної роботи:

1. Дослідити роль громадськості у досягненні сталого розвитку суспільства.
2. Проаналізувати існуючі методи опитування та вивчення соціальної думки.
3. Розробити анкети опитування зацікавлених сторін для визначення основних проблем, які існують в обраній для досліджень громаді.

Питання для контролю знань:

1. Що таке анкета та анкетування?
2. Які види анкетування існують?
3. Яка мета проведення анкетування в контексті сталого розвитку?
4. Назвіть основні складові анкети опитування.

ПРАКТИЧНА РОБОТА 5.

ПРОВЕДЕННЯ SWOT-АНАЛІЗУ

Мета роботи: вивчити основні складові SWOT-аналізу та отримати навички його розробки

Основні положення

SWOT аналіз—це інструмент, що дає можливість зробити комплексний аналіз стану розвитку ОТГ. Дозволяє зрозуміти, які у громади є сильні та слабкі сторони, визначити можливості, що відкриваються перед нею, та зовнішні фактори, що можуть перешкоджати досягненню цілей розвитку.

Так, наприклад, до сильних сторін відносяться: зручне географічне розташування на перетині автомобільних шляхів та міжобласних автомобільних шляхів; наявність вищих

навчальних закладів різних рівнів акредитації; багата історико-культурна спадщина; відсутність великої кількості забруднювачів довкілля; забезпеченість трудовими ресурсами; велика кількість молоді; наявність паркових зон; наявність наукового потенціалу; привабливий ландшафт, нормальні кліматичні та природні умови; наявність земель на окраїнах, сприятливих у сільськогосподарському відношенні тощо.

До слабких сторін відносяться: низька платоспроможність споживачів продукції та послуг; значний відтік висококваліфікованої робочої сили за кордон; високий знос комунальних комунікацій; відсутність житлового будівництва; недостатнє фінансування медицини, закладів освіти, культури, спорту та соціального захисту; конкуренція з боку сильніших виробників; низький рівень комунальних послуг та готельного обслуговування; безробіття; висока енергоємність житлово-комунального господарства; відсутність укріплення берегової смуги; недостатнє матеріально-технічне забезпечення закладів охорони здоров'я та соціального захисту та ін.

Ознайомившись з основними факторами впливу на стан поверхневих вод міської системи, доцільним є для фахівців спеціальності 207 «Водні біоресурси та аквакультура» встановити основні чинники антропогенного впливу на стан поверхневих вод у заданому населеному пункті. Проаналізувати основні забруднюючі речовини поверхневих вод (табл. 5.1). Згідно запропонованої методики провести екологічну оцінку стану поверхневих вод у двох створах: на вході у населений пункт та після скиду міських очисних споруд.

Екологічну оцінку якості поверхневих вод пропонуємо проводити за методикою «Комплексної експертної оцінки екосистем басейнів річок», згідно якої оцінка здійснюється за трьома основними блоками показників: сольовим складом води (I_A), трофо-сапробіологічним (I_B) і специфічними речовинами токсичної дії (I_C).

Загальний екологічний індекс визначається як середнє арифметичне значення трьох факторних індексів:

$$I_E = (I_A + I_B + I_C) / 3$$

Залежно від значень I_E визначається клас якості води, стан водного середовища та антропогенного навантаження.

$I_E = 0,1-1,0$ – I клас якості води, еталонний стан, рівень антропогенного навантаження – нормальні сингенетичні сукцесії.

$I_E = 1,0-3,0$ – II клас, стан добрий, розхитування екосистеми;

$I_E = 3,0-8,0$ – III клас, стан задовільний, випадання особливо чутливих видів;

$I_E = 8,0-21,0$ – IV клас, стан перехідний, порушення трофічних зв'язків у системі;

$I_E > 21$ – V клас, стан незадовільний, криза.

Таблиця 5.1

Якісна екологічна оцінка стану поверхневих вод річки

Показник	При вході у місто	Нижче скиду очисних споруд міста
I_A		
Лімітуючий показник		
I_B		
Лімітуючий показник		
I_C		
Лімітуючий показник		
I_E		
Клас якості води		
Стан водного середовища		

При розробці стратегії розвитку територіальної громади значну увагу треба приділяти SWOT-аналізу, тобто визначенню сильних та слабких сторін, а також визначенню можливостей та загроз, що впливають на розвиток територіальної громади.

З метою отримання якісного аналізу сильні і слабкі сторони трактують як внутрішні чинники, а можливості і загрози як

зовнішні чинники, які містяться у ближньому і дальньому оточенні громади.

SWOT-аналіз дає змогу виявити ті галузі та види громадської діяльності, де територіальна громада дає значний потенціал розвитку, а також сформулювати конкретні завдання та дії, які необхідно вжити для реалізації цього потенціалу. Крім того, з'ясувати, з якими параметрами територіальна громада може випереджати своїх конкурентів або відставати від них та що потрібно зробити, щоб підвищити її конкурентоздатність. Аналіз також дає змогу виявити основні проблеми та перешкоди, що ускладнюють надходження до територіальної громади інвестицій

Завдання практичної роботи:

1. Ознайомитись з особливостями проведення SWOT – аналізу.
2. Провести оцінку стану поверхневих вод в динаміці.
3. Визначити та навести приклади сильних та слабких сторін кожної підсистеми громади.
4. Визначити та навести приклади можливостей та загроз подальшого розвитку території громади.
5. У результаті обговорення в групі визначити основну мету та завдання проведення SWOT – аналізу.
6. Зробити висновки.

. SWOT-АНАЛІЗ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>Географічне розміщення у 65 км від м.Рівне повз трасу Київ – Чоп. Оздоровчо – рекреаційний потенціал. Працездатне населення, достатня кількість трудових ресурсів. Наявність родючих земель, можливість розвивати сільське господарство, збільшуючи кількість робочих місць та наповнюваності бюджету. Наявність природних ресурсів (радонові мінеральні води, камінь будівельний, граніт-щєбінь побутовий камінь, мігматити-щєбінь, цегельно-черепична сировина, глина і суглинки, каолін, родовище гранітів, придатних для виробництва облицювальних виробів). Громада з перспективою розвитку туризму Наявні ділянки для інвестицій.</p>	<p>Низка пам'яток архітектури потребує проведення ремонтно-реставраційних робіт з метою їх збереження та для покращення якості наданих туристичних послуг. Немає розважального центру для дітей та молоді. Проблеми із вивезенням сміття (відсутні контейнерів у селах та відсутня сміттєва сортувальна лінія) Відсутнє централізоване водопостачання у селах громади Недостача робочих місць Недостатньо підприємств для переробки с/г продукції Незадовільний стан дорожнього покриття в старостинських округах. Низький рівень ініціативності мешканців громади. Відсутності ринків збуту місцевої с/г продукції. Відсутність залізничного сполучення Нагальна потреба у робочих місцях Занепад промисловості Слабкі перспективи для молоді Відсутність привабливих умов для інвестицій Відсутність системи переробки сміття і утилізації відходів підприємств</p>
Можливості	Загрози
<p>Використання власних природних ресурсів (радонові мінеральні води, камінь будівельний, граніт-</p>	<p>Посилення конкуренції із сторони інших рекреаційних територій та територій виробництва/переробки с/г продукції</p>

<p>щєбїнь побутовий камїнь, мїгматити-щєбїнь, цегельно-черепична сировина, глина і суглинки, каолін, родовище гранїтів, придатних для виробництва облицовальних виробів). Близькїсть розташування до вїдомих історичних осередкїв (Дубно, Острїг, Почаїв, Ізяслав тощо) сприяють створенню нових туристичних маршрутїв та розвитку внутрїшнього туризму. Розвитку туристичного потенціалу, вїдновлення краївок та еко туризм. Залучати інвесторїв для розвитку агропромисловостї та фермерського господарства на землях громади. Створення робочих мїсць. Можливостї розвитку інноваційних технологїй, IT-сектору. Вїдновлення промислового потенціалу</p>	<p>Законодавче обмеження податкових надходжень у ОТГ і збільшення видаткїв. Накопичення рїзних вїдходїв на смїтєвих звалищах без утилізацїї може призвести до погїршення екологічної ситуацїї та використання рекреаційних ресурсїв. Зубожїння населення внаслідок інфляційних процесїв та зростання тарифїв на комунальні послуги призвело до зниження якостї життя населення, пїдвищення рївня захворюваностї, вїдтоку молодих та перспективних корчан до пошуку роботи за кордоном. Полїтична криза, вїйськові подїї (АТО) створюють психологічну напругу серед мешканцїв мїста та є причиною недовїри до влади, включаючи мїсцеву. Нестабільність полїтичної та економічної ситуацїї в країні Корупцїя</p>
--	--

Питання для контролю знань:

1. Охарактеризуйте особливостї проведення SWOT-аналїзу територїї.
2. Що вїдноситься до сильних і слабких сторїн населеного пункту?
3. Що вїдноситься до можливостей та загроз територїї?
4. Яка мета проведення SWOT-аналїзу територїї?

ПРАКТИЧНА РОБОТА 6.

ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ НАПРЯМКІВ І ОПЕРАЦІЙНИХ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД

***Мета роботи:** навчитися розробляти стратегічні та операційні цілі сталого розвитку громад*

Основні положення.

Перш ніж розробити стратегічний план дій, необхідно сформулювати документ „Бачення майбутнього”, основне завдання якого – створити таку модель майбутнього для даного населеного пункту чи району, на яку має бути зорієнтована розробка стратегії сталого розвитку.

Тобто, повинна бути викладена у формі документу „картина ідеального майбутнього” для даного міста чи району.

Даний етап може передувати етапові оцінці стану регіону, проводитись після нього, або відбуватись паралельно. Все це залежить від володіння розробниками стратегії інформацією про даний регіон.

На основі оцінки екологічного, економічного і соціального стану, орієнтуючись на „бачення майбутнього” та враховуючи сильні і слабкі сторони, здійснюється розробка стратегічних напрямків, цілей та завдань.

Стратегічні напрямки повинні бути чітко сформульовані і базуватись на документі „Бачення майбутнього”.

Операційні (стратегічні) цілі мають бути більш деталізовані і конкретні. Вони повинні враховувати виявлені соціальні, економічні та екологічні проблеми.

Завдання практичної роботи:

1. Проаналізувати існуючі стратегії сталого розвитку громад.
2. Проаналізувати документ «Бачення майбутнього».

3. Вивчити структуру стратегічного плану розвитку громади.
4. Запропонувати стратегічні напрямки та операційні (стратегічні) цілі.

Питання для контролю знань:

1. Охарактеризуйте документ „Бачення майбутнього”.
2. В чому полягає різниця між стратегічними напрямками та операційними цілями?
3. На основі чого здійснюється розробка стратегії сталого розвитку?

ПРАКТИЧНА РОБОТА 7.

ВИЗНАЧЕННЯ ЗАВДАНЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД

***Мета роботи:** навчитися розробляти стратегічні завдання сталого розвитку громад.*

Основні положення.

Стратегічні завдання – це конкретні зобов’язання, що належить виконати протягом визначеного терміну вони безпосередньо зв’язані з поставленими раніше цілями і їх можна розглядати як передумови для досягнення стратегічних напрямків.

Об’єктивні відмінності регіонів, районів та населених пунктів вимагають диференційованих підходів до розробки стратегій їх соціального, економічного та екологічного розвитку.

Стратегічні цілі	Операційні цілі	Завдання
1. Формування умов для активного відпочинку та туризму.	1.1. Розвиток та просування курортно-туристичних продуктів	1.1.1. Створення нових курортно-туристичних продуктів 1.1.2. Підтримка розвитку туризму, зеленого туризму та паломництва у громаді
	1.2. Пристосування громадського простору Корецької територіальної громади до туристичних потреб	1.2.1. Облаштування туристично привабливих місць та місць проведення масових подій 1.2.2. Покращення доступності до туристично привабливих місць 1.2.3. Очищення русла річки Корчик
	1.3. Місце для дозвілля, саморозвитку, спорту та творчості.	1.3.1. Спорудження (реконструкція) спортивного комплексу 1.3.2. Облаштування припаркових зон
2. Розвиток інфраструктури	2.1. Модернізація інженерної інфраструктури	2.1.1. Покращення водопостачання та водовідведення. 2.1.2. Покращення освітлення
	2.2. Реконструкція транспортної інфраструктури.	2.2.1. Оновлення транспортної інфраструктури громади та поліпшення транспортного сполучення між населеними пунктами 2.2.2. Проведення капітального та поточного ремонту дорожнього покриття

3. Розвиток економіки (агропромислового сектору, дрібного фермерства та створення нових сільськогосподарських підприємств)	3.1. Сприяння розвитку агробізнесу та ринку землі	3.1.1 Розвиток фермерства 3.1.2. Кадастр земельних ділянок
	3.2. Сприяння розвитку малого бізнесу	3.2.1. Розвиток у сфері Переробка с/г продукції 3.2.2. Сприяння у створенні або виявленні шляхів збуту с/г продукції

Завдання практичної роботи:

1. Ознайомитися з стратегічними напрямками та операційними цілями сталого розвитку громад.
2. Розробити завдання для досягнення цілей.
3. Зробити висновки.

Питання для контролю знань:

1. Що розуміють під визначенням «стратегічне завдання»?
2. В чому полягає різниця між стратегічними напрямками, цілями та завданнями?
3. Чи можуть завдання бути типовими для регіонів та населених пунктів?

Питання для самостійного опрацювання

1.	Головні принципи та ключові завдання сталого розвитку
2.	Приклади індикаторів сталого розвитку
3.	Основні екологічні напрямки для досягнення сталого розвитку населених пунктів різних адміністративних рівнів
4.	Використання індикаторів при проведенні моніторингу
5.	Суть та завдання місцевого плану дій з охорони довкілля населених пунктів
6.	Типові соціо-екологічні проблеми сучасних населених пунктів та взаємозв'язки між ними
7.	Концепція сталого розвитку населених пунктів, її суть та мета
8.	Основні екологічні напрямки для досягнення сталого розвитку населених пунктів різних адміністративних рівнів
9.	Екологічні фактори середовища
10.	Економічні механізми раціонального природокористування
11.	Як здійснюється моніторинг індикаторів сталого розвитку
12.	Комплекс дій спрямованих на досягнення сталого розвитку
13.	Принципи Концепції сталого розвитку суспільства
14.	Порядок розробки стратегії сталого розвитку
15.	Причини, що призвели до необхідності використання нових підходів до розвитку суспільств
16.	Залучення громадськості до вирішення першочергових проблем населених пунктів
17.	Стійкий розвиток: підсумки і проблеми реалізації
18.	Роль екологічної освіти як складової освіти для сталого розвитку в Україні
19.	Світова програма дій Порядок денний на XXI століття
20.	Цілі і завдання освіти для сталого розвитку

Рекомендована література:

1. Декларація та план виконання рішень Всесвітньої зустрічі на вищому рівні зі сталого розвитку 26 серпня - 4 вересня 2002 р. в Йоганнесбурзі. К. : ПРООН в Україні. Муніципальна програма сталого розвитку України, 2004. 73 с.
2. Декларація та план виконання рішень Всесвітньої зустрічі на вищому рівні зі сталого розвитку. 26 серпня - 4 вересня 2002 року. Йоганнесбург, Південна Африка / Видання друге. К. : ПРООН/МПВСР, 2007. 81 с.
3. Конституція України. К. : Вікар, 1996. 74 с.
4. Програма дій “Порядок денний на ХХІ століття” / Переклад з англійської: ВГО “Україна. Порядок денний на ХХІ століття”. К. : Інтелсфера, 2000. 360 с.
5. Глобалізація і безпека розвитку / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук’яненко і ін. К. : КНЕУ, 2001. 733 с.
6. Дейлі Г. Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку. К. : Інтелсфера, 2002. 312 с.
7. Держава та громадянин: виконуючи обов’язки. Комісія «Блакитної стрічки» - Україна. К. : ПРООН, 2006. 80 с.
8. Екологічний менеджмент : навч. посібник / За ред.. В. Ф. Семенова, О. Л. Михалюк. К. : Центр навч. л-ри, 2004. 516 с.
9. Згуровський М. З. Сталій розвиток у глобальному і регіональному вимірах: аналіз за даними 2005 р. К. : НТУУ «КПІ», 2006. 84 с.
10. Лук’яніхін В. О. Екологічний менеджмент в системі управління збалансованим розвитком : монографія. Суми : ВТД «Університетська книга», 2002. 314 с.
11. Муніципальна програма врядування та сталого розвитку. Квартальний звіт про заходи проекту. Липень-вересень 2007. ПРООН. 85 с.

12. Муніципальна програма врядування та сталого розвитку. Річний звіт про заходи проекту. 2006. ПРООН. 156 с.

13. Напрями національної політики участі громад у місцевому сталому розвитку. Аналітичний документ, муніципальна програма врядування та сталого розвитку. К. : ПРООН, 2007. 64 с.

14. Об'єднання сил та ресурсів задля сталого розвитку. Співпраця між муніципалітетами : посібник для практиків. ПРООН, 2007. 52 с.

15. Ріо-де-Жанейро – Йоганнесбург: паростки ноосферогенезу і відповідальність за майбутнє / В. Я. Шевчук, Г. О. Білявський, Ю. М. Саталкін та ін. К. : Геопрінт, 2002. 118 с.

16. Боголюбов В. М., Клименко М. О., Мельник Л. Г., Прилипко В. А., Клименко Л. В. Стратегія сталого розвитку : підручник -Херсон : «ОЛДІ-ПЛЮС», 2012 446 с.

17. Клименко М. О., Боголюбов В. М., Клименко Л. В., Брежицька О. А. Практикум з розробки стратегій місцевого сталого розвитку: навчальний посібник / За ред. М. О. Клименка і В. М. Боголюбова. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2013. 230 с.

18. Методичні вказівки до практичних завдань та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Засади сталого розвитку суспільства» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійними програмами «Екологія», «Технології захисту навколишнього середовища» спеціальностей 101 «Екологія», 183«Технології захисту навколишнього середовища» денної та заочної форми навчання. [Електронне видання] / Клименко М. О., Клименко Л. В., Брежицька О. А. Рівне : НУВГП, 2024. 22 с.